

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Станка Желязкова Козарова

за кандидатурата на гл. ас. д-р Йоана Кирилова Недялкова-Сиракова
за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент”
по професионално направление 2.1.Филология (Латински език и превод),
обявен от Софийски университет „Св. Климент Охридски”
в ДВ. бр.96 от 6.12.2012 г.

ДОКУМЕНТАЦИЯ

Наред с всички документи, които законът изисква, гл. ас. д-р Йоана Недялкова-Сиракова е представила и следните материали:

- автобиография
- списък на научните публикации (Общо те са 29, а в настоящия конкурс кандидатката участва с 9 от тях.)
- авторска справка за приносния характер на представените за участие публикации
- справка и доказателствен материал за цитиранията на научните трудове

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ

Гл. ас. д-р Йоана Сиракова е завършила Националната гимназия за древни езици и култури „Константин Кирил Философ”, а след това специалност „Класическа филология” в СУ „Св. Климент Охридски”. Непосредствено след завършването си е специализирала „Теория на превода” в Катедрата по Класическа филология във ФКНФ в СУ и е работила като хоноруван асистент по латински език, а от 1996 г. е редовен асистент, от 1998 г. – старши асистент, а от 2000 г. – главен асистент в същата катедра. През 2003-2004 г. е правила специализация в Женевския университет, а от 2009 г. е доктор по филология в направление „Теория и практика на превода (класически езици)” след защита на дисертация на тема: „Българската преводна рецепция на *Метаморфози* на Овидий.

Промяна в образността и кохерентността на творбата в превод”. С това Й. Сиракова отговаря на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент” според Закона за развитието на академичния състав в Република България.

ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Гл. ас. д-р Йоана Недялкова-Сиракова води в специалност „Класическа филология” дисциплините Латински език (интензивен курс), Латински език и автори: ораторска, историографска проза, поезия, както и лекции по История и теории на превода и Проблеми на превода и рецепцията на античния текст. Извън тази специалност тя преподава и Латински език в специалност „Балканистика” и лекции по История и теории на превода в специалност „Скандинавистика”. Преподавателската работа на д-р Сиракова, и особено лекционните ѝ курсове, са свързани като проблематика с научно-изследователските ѝ интереси, което от една страна внася баланс в професионалната ѝ дейност, от друга издига качеството на учебния процес. Не по-малко съществена роля за обучението на студентите играе и ръководеният от нея многогодишен проект за създаване, обогатяване и развитие на двуезична електронна библиотека *Romulus Vulgaricus*. Впрочем, имам лични впечатления от резултатите ѝ като преподавател и те са много добри.

НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Трудовете, представени от д-р Сиракова за участие в конкурса, е трудно да бъдат рецензирани от позицията на специализираното латинско езиковедие или дори в някои случаи и от позицията на теорията на превода в тесния смисъл, тъй като те имат изявена интердисциплинарна насоченост. Най-общо интересите на авторката се фокусират върху това, да изследва съвременния поглед към античността от страна на познавачите на класическата древност и в частност на съвременни творци, което отвежда заниманията ѝ в сферата на рецепцията и културологията.

Разглеждането на понятието *pietas* в контекста на Вергилиевата „Енеида” и по-специално тълкуването и превода на постоянния епитет *pius* като характеристика на Еней е тема на публикациите с номера 7 и 4 – съответно за български език и за македонски. Задавайки си въпроса дали *pius* е орнаментален епитет, или е присъщо качество на референта, Сиракова отчита отдалечаването и несъобразността между понятията *pius* и *pietas* по отношение на Еней, и внушенията, породени от значението на обичайния им превод „благочестив” и „благочестие”, и вижда необходимост от по-разнообразно

тълкуване в целевия език. Така чрез методическия апарат на преводознанието се интерпретира както преводът, така и оригиналният текст, и в резултат от това се прецизира семантиката на лексемите *pius* и *pietas* не само у Вергилий, но и в диахронен план въобще.

В монографичния си труд „Употреби на античното в българската поезия: образи и форми“ Й. Сиракова си поставя задачата „да очертае не само контекста и особеностите на възприемане на античните форми и образи в по-старата и съвременната българска литература, но и да даде и някои възможни отговори на въпроса как взаимодействието на антично и модерно променя представите ни за заобикалящия свят, както и за самата антична култура.“ Този интерес на кандидатката е провокиран от нейното наблюдение, че за разлика от по-продължителната и по-широка рецепция на античността в превод литературната рецепция на антични автори и текстове, на теми, мотиви и образи у нас е по-скоро фрагментарна и силно повлияна от националните идеи.

Основно внимание сред творбите, в които Сиракова изследва диалогичността и реципрочността на взаимодействието между антично и съвременно, заема творчеството на Кирил Мерджански. Този автор е попадал в полезрението на литературната критика и по-рано, но за разлика от другите изследвачи на неговата поезия Й. Сиракова търси в поетичния текст не отражението на съвременността, на приемащата култура, а се интересува от образа на приеманата, интерпретираната древност, разглеждайки елементите на постмодерното като въведение към античността. В тези съвременни и по време на създаване, и по внушения стихотворения тя открива античния мотив за празнотата, безплодността и безполезността на живота. В ролята на медиум, който свързва разнородните дискурси, култури и епохи, се изявяват иронията и пародията, чиито стрели са насочени едновременно и към античността, и към съвремието.

Така например за женските образи според авторката е специфична обрисовката в традиционните очертания на античните ценности, от перспективата на разказвача, но тънката ирония на поета променя същността на внушението. Сиракова прави наблюдението, че чрез насищането на иначе клишираната антична форма с дребното, случайното, с детайли и свръхексплицитност Мерджански преобръща модела на своя първоизточник. Закономерно на авторката стига до следното заключение: „Избраните епитафии... предлагат две посоки на рецепиране на античното – от една страна, в диахронен план, в който античността се разбира като друга, чужда, разнородна култура, като отдалечено минало, и от друга страна, в синхронен план, в който идентичността и идентифицирането на обрисованите герои и материални ресурси биват положени в географските и териториални граници на българските земи. В този смисъл, специфичната перспектива на поета обвързва диахронните различия и отдалеченост в своеобразни синхронни единства.“ (стр. 33)

В еклогите на Кирил Мерджански Й. Сиракова намира много алюзии със съвременната социално-политическа действителност и тази на близкото минало и ги преценява като средство да бъдат обговорени трудните теми за свободата и антисвободата, за наситата на гладните и нейната цена. Наред с това тя коментира и внушенията на тези съвременни еклоги във философски аспект – свободата и самотата, свободата като отпътуване, асоциирането на завръщането у дома със смъртта... Сиракова търси приликите между новите еклоги и Вергилиевия първоизточник, но открива и съществени разлики в обрисовката, които променят посоката на внушението – вместо типичните за буколиките сенки тук се появява растящата смрад на тленните тела, вместо певци и плодове - стадо овце, а мястото на девата Астрея е заела акулата. Настъпването на Златния век е невъзможно и вместо хармонията от античната творба, тук авторката открива дисхармония, вместо вечно възраждаща се природа и живот, у Мерджански кръговратът на света по-скоро символизира порочен затворен кръг, от който няма изход.

Сиракова определя като специфика на творчеството на К. Мерджански това, че той не насища съвременното с образи и топоними от античността, а обратно – насища античното със съвременни реминисценции и отгласи, като вражда модерния дух в античните форми.

В края на тази част на изследването си авторката търси паралели между пасторалната поетика на Шеймъс Хийни и Кирил Мерджански и на мястото на въодушевляването на ирландския поет при настъпването на новото хилядолетие, у Мерджански тя регистрира подчертано песимистични внушения, които отдава на „нестабилния и морално хаотичен статус на българското общество през 90-те години на миналия век“. (стр. 51)

В третата част на труда си Й. Сиракова се обръща към образа на Орфей и неговата интерпретация в българската литература. Тя разглежда в диахронен аспект проявлението му в творбите още от средата на 19-ти век до най-новото време, но особено място отделя на фигурата на Орфей у Вазов и след това у Христо Фотев, както и на няколко съвременни поети, сред които отново е и Кирил Мерджански. Специално внимание е получила и женската гледна точка към образа на Орфей, коментирана въз основа на стихотворенията на 3 поетеси от днешно време – решително феминистка в два от случаите, прощаваща и разбираща в третия. Й. Сиракова стига до заключението, че „българските интерпретации на митологичния образ са по-малко универсалистки и повече етноцентрични и даващи израз на разнопосочните терзания на постмодерния човек – към национал-революционния идеализъм, към неотракийския орфизъм и космо-национализъм, към феминизма...

Връщайки се отново към езиковедската тематика, ще отбележа, че като изключим тълкуването на понятията *pietas* и *pious* в „Енеида“, което има приносен характер, единственият случай в публикациите на Й. Сиракова, в който тя, макар и бегло, взима отношение към науката за езика, по-специално към латинската фонетика, е бележката под линия „Sic!“ в монографичния ѝ труд, с която авторката показва, че е забелязала неточността в пародийните „езиковедски коментари“ на К. Мерджански относно остроумната фонетично обусловена грешка „лябата“ вместо „лявата“. Еразмовото и Райхлиновото четене се отнасят до условностите в произнасянето на буквите и буквосъчетанията в старогръцките текстове и те наистина се различават по четенето на съответната буква като бета или като вита, а самото преминаване от /b/ към /v/ е настъпило след класическия период на старогръцкия език. В народния латински език също се наблюдават случаи на спирантизация на звучния експлозивен лабиален консонант и „преводаческата“ находка на Мерджански „лябата“ вместо „лявата“ за една възможна форма „lebis“ вместо „levis“ е уместна и изключително забавна за версирания в езикознанието читател, но това просто няма отношение към Еразъм Ротердамски или Йохан Райхлин. Забелязва се, че авторката симпатизира на пародирането на „научния подход, който неутрално или с националистически привкус оглежда филологически интересни феномени и недовижда истински вълнуващите човешки разкази“ (стр. 28-29).

Част от изследваните в монографията въпроси са представени и пред англоезична читателска аудитория с публикация номер 2, която ще излезе в сборник на престижното Окфордско университетско издателство.

Публикация номер 5 „Преводът на Джон Драйдън на *Енеида* на Вергилий“ плътно се придържа до изследването на Колин Бъроу и на практика не предлага дебат или собствени идеи, но въпреки това тази статия представлява интерес, защото запознава читателите с ранните английски преводи на Вергилий, както и с есетата на Джон Драйдън, които имат важно място в историята на науката за превода.

Публикации с номера 6, 8 и 9 също изследват преводи, отдалечени от съвременното ни и затова интересни за историята на рецепцията на римската поезия у нас. Това са свободните преводи на три откъса от *Метаморфози* на Овидий, публикувани от Блага Димитрова (два превода) и от Милка Спасова през 1940 година. Й. Сиракова проучва отклоненията на преводите от оригиналния текст и в заключение определя тези преводи като „етноцентрични“ в добрия смисъл на думата, т.е. като фокусирани върху българската аудитория реципиент и ориентирани към спецификите на преводния език и култура. Тези изследвания представляват принос в проучването на рецепцията на римската поезия у нас и доколкото Сиракова дефинира свободния превод като „ново произведение на изкуството чрез изкуството на естетичната репродукция“, тези нейни трудове логично се

свързват с темата на монографията ѝ, в която, както се каза, се проучват вече авторски творби на съвременни български поети, създадени под влиянието на заниманията с античност, т.е. представляващи следваща степен на тази рецепция.

Публикация номер 3 е свързана с докторската дисертацията на кандидатката, поради което няма да бъде коментирана тук.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Трудовете, с които д-р Сиракова участва в конкурса, са резултат на дългогодишен изследователски интерес и имат приносен характер и научна стойност. Същевременно те намират приложение в работата ѝ като преподавател по теория на превода и по латински език – работа, която познавам лично и оценявам високо.

Смятам, че качествата на научната продукция на гл. ас. д-р Йоана Сиракова, както и успешната ѝ преподавателска дейност, ми дават основание да оценя положително кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

18.04.2013 г.

Рецензент:

